

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

ТЕМА: ОПЛАТА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Мета: навчитися розраховувати суму заробітної плати за різними системами оплати праці та загальний фонд заробітної плати, що нараховується на підприємстві за різними формами та системами оплати праці:

- відрядна форма плати праці;
- погодинна форма оплати праці.

Оснащення:

- 1) методичні вказівки щодо виконання практичного завдання;
- 2) варіанти вихідних даних до виконання практичної роботи. Варіант роботи обирається за обліковим номером студента за журналом;
- 3) задачі для розв'язання за варіантами.

План проведення практичного заняття:

- ознайомлення студентів із темою практичної роботи;
- виконання практичної роботи;
- розв'язання задач за варіантами.

Питання для вхідного контролю знань студентів:

1. Охарактеризуйте систему мотивації на підприємстві;
2. Визначте поняття заробітної плати;
3. Які моделі оплати праці існують на підприємствах;
4. Охарактеризуйте основні форми оплати праці;
5. Визначте та дайте розрахунок основним системам відрядної форми оплати праці;
6. Визначте та дайте розрахунок основним системам погодинної форми оплати праці;
7. Дайте визначення основним етапам розрахунку загального фонду оплати праці на підприємстві;
8. Які механізми регулювання оплати праці існують в Україні.

Домашнє завдання:

- 1) розглянути приклади розв'язання задач за темою за підручником Бойчик І.М., Харів П.С., Хпочан М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства, Львів – 2001р., ст. 183-187;
- 2) розв'язати задачі за темою № 183, 191, 192, 193, 196 за підручником Бойчик І.М., Харів П.С., Хпочан М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства, Львів – 2001р., ст. 187-189
- 3) . розв'язати задачі за темою № 2, 5, 9 за підручником Харів П.С. Економіка підприємств: Збірник задач і тестів, К. – 2001р., ст. 207-208.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ

Відрядна форма оплати праці та має наступні *системи*:

- пряму відрядну $ЗП_{ВІД} = N \cdot P_{ВІД}$ (4.1.),

де N – обсяг виробленої продукції в натуральних одиницях;

$P_{ВІД}$ – відрядна розцінка за одиницю продукції, грн./од.

$$P_{ВІД} = TC_i \cdot H_{\text{ч}} \quad (4.2.),$$

TC_i – тарифна ставка i -го розряду, грн./год.;

$H_{\text{ч}}$ – норма часу або затрати часу на виробництво одиниці продукції робочим певної кваліфікації, год.;

- відрядно-преміальну – передбачає окрім основного заробітку виплату премій за досягнення певних кількісних та якісних результатів

$$ЗП_{ВІД.ПР.} = ЗП_{ВІД} + П = N \cdot P_{ВІД} + П \quad (4.3.),$$

де $П$ – розмір нарахованої премії за досягнення певних результатів в грошовому виразі

$$П = \frac{p \cdot ЗП_{ВІД}}{100} \quad (4.4.),$$

де p – встановлений відсоток нарахування премій від тарифу або основної заробітної плати;

- відрядно-прогресивну – використовується тимчасово на ділянках, де не виконуються норми виробітку продукції та необхідно підвищити матеріальну зацікавленість робочих в зростанні продуктивності праці

$$ЗП_{ВІД.ПРОГР.} = N_H \cdot P_{ВІД}^1 + (N_{\text{ф}} - N_H) \cdot P_{ВІД}^2 \quad (4.5.),$$

де N_H – встановлений норматив об'єму виробництва для розрахунку прямого заробітку, од.;

$N_{\text{ф}}$ – фактичний обсяг виробництва, од.;

$P_{ВІД}^1$ – відрядна розцінка для розрахунку прямого заробітку, грн./од.;

$P_{ВІД}^2$ – нормативна відрядна розцінка, яка враховує премії за перевиконання встановленого нормативу, грн./од.;

- акордну – передбачає встановлення відрядної розцінки не за окремі операції, за весь обсяг робіт із визначенням кінцевого строку його виконання. Ця система заохочує до скорочення строків виконання робіт і використовується передовсім для оплати термінових робіт.

Погодинна форма оплати праці включає наступні **системи**:

- пряму $ЗП_{\Pi} = \Phi P B_{\text{ЕФ}} \cdot TC_i$ (4.6.),
де $\Phi P B_{\text{ЕФ}}$ – ефективний фонд робочого часу одного працівника, год.
- погодинно-преміальну – використовується для стимулювання покращання якісних показників роботи та визначення заробітку робочих автоматизованих виробництв, конвеєрних ліній, ремонтників

$$ЗП_{\Pi\Pi} = ЗП_{\Pi} + П = \Phi P B_{\text{ЕФ}} \cdot TC_i + П \quad (4.7.),$$

- де $П$ – сума нарахованих премій за результати роботи за фактично відпрацьований час. З урахуванням специфіки і характеру виконуваної роботи преміальні доплати нараховуються щомісячно за показниками роботи підрозділу, що стосуються своєчасного і якісного виконання встановлених планових завдань;
- окладна – використовується для оплати праці керівників, спеціалістів, службовців та МОП. **Посадовий оклад** – це щомісячний розмір погодинної заробітної плати, встановлений у централізованому порядку для певної посади управлінського персоналу, спеціалістів, службовців та МОП. У схемах посадових окладів щодо кожної посади може передбачатися вилка рівнів одкладу (наприклад, мінімальний та максимальний розмір).

Прямий тарифний фонд заробітної плати робочих-відрядників ($\Phi ЗП_{\text{ВД}}^{\text{ПР}}$):

$$\Phi ЗП_{\text{ВД}}^{\text{ПР}} = \sum_{i=1}^n N_{\text{ПЛ},i} \cdot P_{\text{ВД},i} \quad (4.8.),$$

де $N_{\text{ПЛ},i}$ – плановий об'єм випуску продукції i -го виду, од.;

$P_{\text{ВД},i}$ – відрядна розцінка i -го розряду, грн./од.

Прямий погодинний фонд заробітної плати додаткових робочих (погодинників) ($\Phi ЗП_{\text{ГОД}}^{\text{ПР}}$):

$$\Phi ЗП_{ГОД}^{PP} = \Phi РВ_{ЕФ} \sum_{i=1}^n TC_i \cdot Ч_i \quad \Phi ЗП_{ГОД}^{PP} = \Phi РВ_{ЕФ} \sum_{i=1}^n TC_i \cdot Ч_i \quad (4.9.),$$

де $\Phi РВ_{ЕФ}$ – ефективний фонд робочого часу одного робітника згідно з балансом робочого часу, год.;

TC_i – тарифна ставка і-го розряду, грн./год.;

$Ч_i$ – чисельність робітників і-го розряду, чол.

Прямий окладний фонд заробітної плати керівників, ІТР, службовців та МОП розраховується на основі посадових окладів по кожній категорій працівників ($\Phi ЗП_{ОКЛ}^{PP}$):

$$\Phi ЗП_{ОКЛ}^{PP} = 12 \cdot \sum_{i=1}^n O_i \cdot Ч_i \quad (4.10.),$$

де O_i – посадовий оклад і-го розміру, грн./міс.;

$Ч_i$ – чисельність працівників, що отримують посадовий оклад і-го розміру, чол.;

12 – кількість місяців на рік.

Додатковий фонд заробітної плати по категоріям працівників ведеться за кожною категорією працівників ($\Phi ЗП_i^{ДОД}$):

$$\Phi ЗП_i^{ДОД} = П_i + Д_i \quad (4.11.),$$

де $\Phi ЗП_i^{ДОД}$ - додатковий фонд заробітної плати і-ої категорії працівників, грн.;

$П_i$ – сума премій, нарахованих для і-ої категорії працівників, грн.;

$Д_i$ – сума доплати, призначених до виплати і-й категорії працівників, грн.

$$П_i = \frac{p_i}{100} \cdot \Phi ЗП_i^{PP} \quad (4.12.),$$

де p_i – встановлений процент премій для і-ої категорії працівників, %;

$\Phi ЗП_i^{PP}$ - прямий фонд заробітної плати і-ої категорій працівників, грн.

$$Д_i = \frac{d}{100} \cdot \Phi ЗП_i^{PP} \quad (4.13.),$$

де d_i – процент доплат, законодавчо встановлений для і-ої категорії працівників, %.

Резервний фонд заробітної плати для оплати понаднормових робіт основним робочим-відрядникам ($\Phi ЗП_{ВД}^{РЕЗ}$):

$$\Phi ЗП_{ВД}^{РЕЗ} = 20 - 25\% \cdot (\Phi ЗП_{ВД}^{ПР} + \Phi ЗП_{ВД}^{ДОД}) \quad (4.14.)$$

Річний фонд заробітної плати робочих-відрядників ($\Phi ЗП_{ВД}^{РІЧ}$):

$$\Phi ЗП_{ВД}^{РІЧ} = \Phi ЗП_{ВД}^{ПР} + \Phi ЗП_{ВД}^{ДОД} + \Phi ЗП_{ВД}^{РЕЗ} \quad (4.15.)$$

Річні фонди заробітної плати інших категорій працівників розраховуються за наступною схемою:

$$\Phi ЗП_i^{РІЧ} = \Phi ЗП_i^{ПР} + \Phi ЗП_i^{ДОД} \quad (4.16.),$$

де $\Phi ЗП_i^{РІЧ}$ - річний фонд заробітної плати і-ої категорії працівників, грн.;

$\Phi ЗП_i^{ПР}$ та $\Phi ЗП_i^{ДОД}$ - прямий та додатковий фонд заробітної плати і-ої

категорії працівників, грн.

Загальний річний фонд заробітної плати, нарахованої на підприємстві всім категоріям персоналу:

$$\Phi ЗП_{ЗАГ}^{РІЧ} = \Phi ЗП_{ВД}^{РІЧ} + \Phi ЗП_{ГОД}^{РІЧ} + \Phi ЗП_{КЕР}^{РІЧ} + \Phi ЗП_{ПР}^{РІЧ} + \Phi ЗП_{СЛНЖ}^{РІЧ} + \Phi ЗП_{МОП}^{РІЧ} \quad (4.17.)$$

Середньомісячний рівень оплати праці в цілому по підприємству або і-ої категорії працівників:

$$СЗП_i = \frac{\Phi ЗП_i^{РІЧ}}{12 \cdot Ч_i},$$

де $СЗП_i$ – середня заробітна плата і-ої категорії працівників, грн.;

$\Phi ЗП_i^{РІЧ}$ – річний фонд заробітної плати і-ої категорії працівників або

загальний по підприємству, грн.;

$Ч_i$ – чисельність і-ої категорії працівників, чол.

I. ВАРІАНТИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ

Варіант 1.

1. Визначити загальну годинну тарифну ставку всіх робітників цеху. Ставка I розряду становить 1,2 грн./год. Тарифний коефіцієнт III розряду – 1,2; а IV – 1,76. В цеху працює 12 робітників III розряду та 4 IV розряду.

2. Посадовий оклад інженера 180 грн. за місяць. Із 22 днів за графіком ним відпрацьовано 17 днів (5 днів хворів). З фонду матеріального заохочення йому нарахована премія в розмірі 25% фактичного заробітку. обчислити місячну заробітну плату інженера з урахуванням премії.

3. Начальнику відділу виробничого підприємства встановлено посадовий оклад у межах 380-430 грн. на місяць. Протягом розрахункового місяця він відпрацював 21 робочий день із 23 за графіком. План поставок продукції підприємство виконало повністю, за що передбачається премія начальнику відділу у розмірі 37,5% від посадового окладу. За виконання планового завдання по експорту продукції встановлено премію в розмірі 25% від посадового окладу. Окрім того, за досягнення в підвищенні ефективності виробництва звичайно нараховується премія в розмірі 30% від посадового окладу. Проте в розрахунковому періоді за окремі недоліки в організації праці на підприємстві розмір цієї премії знижено на 20%. Розрахувати загальний заробіток начальника відділу підприємства за місяць.

Варіант 2.

1. Визначити заробітну плату робітника п'ятого розряду за відрядно-прогресивною системою оплати праці, якщо протягом місяця робітник відпрацював 23 дні. Запропоноване виробниче завдання виконано на 105%. Погодинна тарифна ставка робітника п'ятого розряду становить 106 коп. Встановлений розмір премії: 15% за виконання плану, 1,5% за кожний відсоток перевиконання плану.

2. Погодинник IV розряду відпрацював за місяць 184 год. Годинна тарифна ставка робітника IV розряду 2,06 грн./год. За діючим на підприємстві положенням за виконання місячного завдання виплачується премія в розмірі 8%, а за кожен процент перевиконання завдання – 1,5% заробітку робітника за тарифом. Завдання виконано на 106%. Визначити заробіток робітника при погодинно-преміальній системі оплати праці.

3. Розрахувати суму виплат за підсумками річної діяльності підприємства ІТР та службовцям певного цеху, якщо при безперервному стажі 1-3 роки виплачується двотижнева середня заробітна плата, 3-5 років – тритижнева, а понад 5 років – місячна.

Стаж роботи, років	Чисельність працівників, чол.	Сума річної заробітної
--------------------	-------------------------------	------------------------

		плати, грн.
1-3	6	8850
3-5	12	20540
більш 5	10	19820

Варіант 3.

1. Робітник IV розряду виготовив 1700 деталей. Годинна тарифна ставка I розряду 1,2 грн./год.; тарифний коефіцієнт IV розряду 1,33; норма виробітку 5 деталей за годину. Визначити відрядний заробіток робітника за місяць.

2. Місячний оклад економіста фірми 350 грн. Розрахувати суму його заробітної плати за поточний місяць, якщо із 23 робочих днів за графіком він відпрацював 20 днів. Розмір премії із фонду матеріального заохочення в поточному місяці 28% окладу.

3. Робітник-погодинник III розряду відпрацював за місяць 23 дні. Годинна тарифна ставка I розряду 1,00 грн., а тарифний коефіцієнт III розряду 1,2. середня тривалість робочого дня 8 год. За відсутність простоїв обладнання робітнику виплачена премія в розмірі 15% місячного тарифного заробітку. Обчислити місячний заробіток робітника при погодинно-преміальній системі оплати праці.

Варіант 4.

1. Робітник – погодинник III розряду відпрацював за місяць 23 робочих дні. Годинна тарифна ставка I розряду 1,00 грн./год.; тарифний коефіцієнт III розряду 1,2. Середня тривалість робочої зміни 8 год. За відсутність простоїв робітнику виплачена премія в розмірі 15% місячного тарифного заробітку. обчислити місячний заробіток робітника при погодинно-преміальній системі оплати праці.

2. Виробничий робітник промислового підприємства працює за відрядно-прогресивною системою оплати праці. Денна тарифна ставка робітника п'ятого розряду становить 8,48 грн. За перевиконання виробничої норми праця робітника оплачується за розцінкою, збільшеною на 50%. Розрахувати загальну суму заробітку робітника п'ятого розряду, який у розрахунковому місяці виконав виробничу норму на 118% і відпрацював 23 робочі зміни.

3. Погодинник VI розряду відпрацював за місяць 184 год. Годинна тарифна ставка робітника VI розряду 2,06грн. За діючим на підприємстві положенням за виконання місячного завдання виплачується премія в розмірі 8%, а за кожен процент перевиконання завдання – 1,5% заробітку робітника по тарифу. Завдання виконано на 106%. Визначити заробіток робітника при погодинно-преміальній системі оплати праці.

Варіант 5.

1. На виробничому підприємстві переважає відрядно-преміальна оплата праці. Робітник-відрядник протягом розрахункового місяця відпрацював 176 людино-годин і виготовив 485 деталей. Норма часу на виготовлення однієї деталі становить 0,4 людино-години, а розцінка – 29,2 коп. за одну виготовлену деталь. Передбачувана премія робітникам нараховується в наступних розмірах: за виконання виробничої норми – 10%, за кожний відсоток перевиконання норми – 1,5% відрядного заробітку. Визначити загальну суму нарахованої заробітної плати робітника-відрядника за місяць.

2. Визначити загальну заробітну плату спеціаліста, виходячи з такої інформації. Посадовий оклад спеціаліста дорівнює 260 грн. на місяць. За нормальних умов господарювання спеціалісту нараховується премія, розмір якої становить 32% від посадового окладу. У розрахунковому місяці спеціаліст відпрацював 23 робочих дні, а три дні перебував у відпустці без збереження заробітної плати.

3. Розрахувати заробітну плату робітника – погодинника, якщо його тарифна ставка в розрахунку на 7 годинний робочий день 8,3 грн., а робітник відпрацював в даному місяці 22 зміни по 8 год. і має 10 годин надурочних, які оплачується в 1,5 рази дорожче.

Варіант 6.

1. Розрахувати місячний заробіток робітника за відрядно-преміальною та відрядно-прогресивною оплатою праці та дати їх порівняльну оцінку. Норма часу на виготовлення однієї деталі становить 0,7 год., а погодинна тарифна ставка – 55 коп. За місяць робітником основного виробництва виготовлено 610 од. продукції, з них прийнято контролером ВТК з першого подання 580 од. Планове завдання робітника за місяць 500 виробів. Преміювання здійснюється за наступною формою: 10% при прийнятті контролером ВТК 85-90% виготовленою продукції, 14% - при прийнятті 90-95%, 25% - при прийнятті 95-100%, 30% - при прийнятті більш 100% виготовленої продукції.

2. У виробничому цеху підприємства протягом розрахункового року має працювати 20 робітників четвертого розряду. Тарифна ставка I розряду 71,8 коп. Річний фонд робочого часу одного робітника складає 1815 год. Обчислити річний фонд заробітної плати виробничого цеху підприємства.

3. Місячний оклад робітника 305 грн. Згідно графіка за місяць передбачалось відпрацювати 184 год. Фактично відпрацьовано 22 дні по 8 год., в тому числі 4 год. обладнання простоювало не з вини робітника та час оплачується в розмірі 50% тарифної ставка. За виконання плану нарахована

премія в розмірі 15% заробітку. Визначити суму заробітної плати за місяць та преміально-погодинною системою.

Варіант 7.

1. Годинна тарифна ставка робітника I розряду 1,2 грн., тарифний коефіцієнт IV розряду – 1,33. норма часу на один виріб – 0,5 год. Робітнику необхідно виготовити за місяць 420 виробів. Премія передбачена в розмірі 20% тарифного заробітку. Визначити місячну заробітну плату робітника IV розряду при відрядно-преміальній системі оплати праці.

2. Розрахувати місячну заробітну плату робітника IV розряду при відрядно-преміальній системі оплати праці. Загальний відпрацьований час – 22 дні, норма виробітку за зміну (8,2 год.) встановлена 1100 шт. Придатних виробів. За місяць робітник виготовляє 27500 шт. придатних виробів. При високі якості за 100% виконання норми виплачується премія 20%, а за кожен процент перевиконання норми – 0,5%. Якість виконання робіт відповідає вимогам, а умови праці нормальні.

3. Для робітників-варильників консервного заводу встановлені такі показники і умови преміювання за підвищення якості продукції: за збільшення випуску продукції першого сорту премія виплачується в розмірі 5% заробітку; за кожен процент перевиконання цього показника – 3%. Розрахувати суму заробітної плати варильника м'ясних консервів, якщо його пряма погодинна заробітна плата за місяць складає 430 грн., план виробництва консервів першого сорту 80%, фактичний вихід – 85%.

Варіант 8.

1. За місяць (192 год.) робітник виготовив 600 деталей. Норма часу на одну деталь – 20 хв., годинна тарифна ставка робітника 1,6 грн. За виконання місячної норми нараховується премія в розмірі 11% відрядного заробітку і 1% за кожен процент перевиконання норми. Обчислити місячний заробіток робітника за відрядно-преміальною системою оплати праці.

2. Положенням про преміювання робітників за зниження браку продукції передбачено, що за кожну 0,1 % зниження браку виплачується премія в розмірі 0,7% погодинної заробітної плати. За місяць бригада відпрацювала 680 людино-год., середня денна тарифна ставка 10,5 грн. (за 7 год.); виконання плану по обсягу випуску продукції склало 101,3%, по плану брак передбачався на рівні 5%, фактично він був знижений до 2,2%. Розрахувати середній розмір, суму премії бригади та її загальний заробіток.

3. Розрахувати заробітну плату робітника III розряду на шкідливих роботах при погодинній, відрядній та відрядно-прогресивній системах за наступними даними: норма виробітку – 220 шт./зміну; фактичний виробіток – 7000 шт./міс.

Годинна тарифна ставка погодинника 1,2 грн., відрядника – 1,44 грн., тривалість зміни – 8,2 год., у місяці 22 робочих дні. Прогресивна оплата праці застосовується при перевищенні норми на 5%.

Варіант 9.

1. Робітник-відрядник IV розряду виготовив за 8-годинну зміну 35 виробів при нормі часу на один виріб 15 хв. Робота тарифікується за V розрядом. Визначити процент виконання норми виробітку, відрядну заробітну плату і питому вагу тарифу у відрядному заробітку.

2. Визначити фонд тарифної оплати праці погодинників цеху, якщо дійсний фонд робочого часу при нормальних умовах складає 1800 год./рік, а при шкідливих – 1650 год./рік. Тарифна ставка I розряду при нормальних умовах складає 1,0 грн./год., а при шкідливих – 1,25. В нормальних умовах працює 25 робітників II розряду, 130 – III розряду, 40 – IV розряду, 36 – V розряду, 17 – VI розряду. В шкідливих умовах працює 8 робітників I розряду, 19 – II розряду, 29 – III розряду, 9 - IV розряду, 12 - V розряду.

3. Визначити зміну відрядного розцінку за одиницю продукції, якщо норма часу знижена на 30%, тарифний коефіцієнт підвищений на 15,5%, а тарифна ставка першого розряду залишилась незмінною.

Варіант 10.

1. Визначити заробітну плату робітника при відрядно-прогресивній системі оплати праці, якщо він за місяць виготовив 173 вироби при завданні 130 шт. Норма часу на виконання операції складає 1,4нормо-год., а годинна тарифна ставка по розряду робіт становить 1,8 грн. Процент доплат за виконання плану становить 9%, а процент доплат за кожен процент перевиконання плану складає 1,5%.

2. Визначити заробітну плату при відрядно-прогресивній системі оплати праці, якщо робітник за місяць виготовив 220 виробів при завданні 180 шт. Вихідна база для нарахування доплат 110% від плану. Трудомісткість виготовлення виробу 1,1 нормо-год. Розряд робіт IV, умови праці нормальні. Тарифна ставка I розряду 1,2 грн., а тарифний коефіцієнт IV розряду 1,33.

Процент перевиконання вихідної бази для нарахування доплат	1-10	11-25	26-40	більше 40
Процент зростання розцінку	25	50	70	100

3. Розрахувати відрядний розцінок за 1т для основного робітника при відрядній системі оплаті праці, якщо він за зміну тривалістю 8 год. виготовляє 24т. Робітник має VI розряд, тарифна ставка I розряду 1,1 грн./год., тарифний коефіцієнт VI розряду 1,72.

